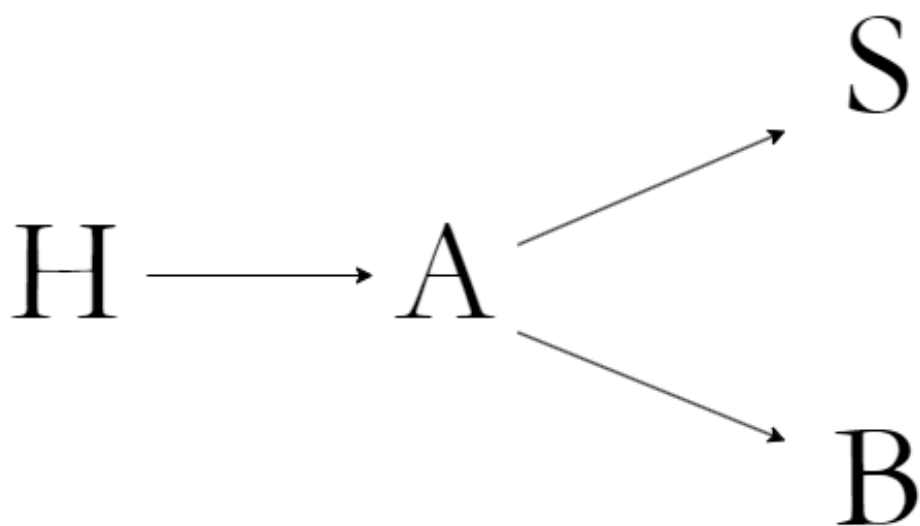

Kompendium i dynamisk tingsrett

Av Ludvik Rørvik Eilefsen

Innhold

Innhold	2
1 Innledning.....	4
1.1 Grunnprinsipper.....	4
1.2 Begrepsavklaringer.....	4
1.3 Generelle observasjoner	5
1.4 Kort om metodiske spørsmål. Særlig om flerleddede konflikter	5
2 Vilkåret om aktsom god tro	6
3 Hjemmelskonflikten	7
3.1 Ikke-realregistrerbart løsøre	7
3.1.1 B er avtaleerverver	7
3.1.2 B er kreditor	9
3.2 Fast eiendom	9
3.2.1 B er avtaleerverver	9
3.2.2 B er kreditor	12
3.3 Enkle krav/uregistrerte aksjer	12
3.3.1 B er avtaleerverver	12
3.3.2 B er kreditor	13
3.4 Verdipapirer (omsetningsgjeldsbrev)	13
3.4.1 B er avtaleerverver	13
3.4.2 B er kreditor	14
4 Dobbeltsuksesjonskonflikten.....	14
4.1 Løsøre	15
4.1.1 S og B er avtaleerververe.....	15
4.1.2 S er utleggstaker og B er avtaleerverver.....	16
4.1.3 S er utleggstaker og B er konkursbo	17
4.1.4 S og B er utleggstakere	18
4.1.5 S er avtaleerverver og B er kreditor (utleggstaker eller konkursbo).....	19
4.2 Fast eiendom	20
4.2.1 S og B er avtaleerververe.....	20
4.2.2 S er utleggstaker og B er avtaleerverver.....	21
4.2.3 S er utleggstaker og B er konkursbo	22
4.2.4 S og B er utleggstakere	23
4.2.5 S er avtaleerverver og B er utleggstaker.....	24
4.2.6 S er avtaleerverver og B er konkursbo.....	25

4.3	Enkle krav/uregistrerte aksjer	26
4.3.1	S og B er avtaleerververe.....	26
4.3.2	S er utleggstaker og B er avtaleerverver.....	27
4.3.3	S er utleggstaker og B er konkursbo	28
4.3.4	S og B er utleggstakere	29
4.3.5	S er avtaleerverver og B er kreditor (utleggstaker eller konkursbo).....	29
4.4	Omsetningsgjeldsbrev	30
4.4.1	S og B er avtaleerververe.....	30
4.4.2	S er utleggstaker og B er avtaleerverver.....	31
4.4.3	S er utleggstaker og B er konkursbo	31
4.4.4	S og B er utleggstakere	32
4.4.5	S er avtaleerverver og B er kreditor (utleggstaker eller konkursbo).....	32

1 Innledning

Dynamisk tingsrett er en omfattende rettsdisiplin med et mangfold av konfliktsituasjoner og partskonstellasjoner, og reglene om tredjemannsvern er sterkt fragmentariske. Det kan derfor være utfordrende å få kjennskap til de rettsregler som må anvendes i et gitt konkret tilfelle. På grunn av en innbyrdes ulik rettslig regulering av de ulike konfliktsituasjoner, vil en generell omtale av rettsverns- og ekstinksjonsregler gi liten veiledning. Det skal i det følgende gis en kasuistisk fremstilling av disse reglene. Konfliktsituasjoner undergis en enkeltvis behandling tilknyttet fire av vår rettsordens anerkjente formuesgoder. Hovedvekten legges på de mest sentrale, og fra et dynamisk tingsrettslig perspektiv mest praktiske, formuesgoder: ikke-realregistrerbart løsøre og fast eiendom. Det gis likevel en nokså grundig redegjørelse for reglene tilknyttet andre utvalgte formuesgoder. Den såkalte HASB-modellen vil gjennomgående tjene til illustrasjon. Kompendiet er ment brukt som et oppslagsverk, og av den grunn vil rettsreglers innhold tidvis gjentas.

1.1 Grunnprinsipper

Romerretten introduserte grunnsetningen *nemo plus iure transfere potest, quam ipse habet*. Oversatt til norsk blir dette «ingen kan overdra en større rett enn en/han selv har». Norsk rett opererer med et slikt prinsipp (eller *aksiom*), som danner utgangspunktet for alle dynamisk tingsrettslige konflikter. En spesialanvendelse av prinsippet forekommer i tilfeller av dobbeltsuksjesjonskonflikt. Her omformuleres prinsippet til «først i tid, best i rett» (fra det romerrettslige *prior tempore, potior iure*). Implikasjonen av dette prinsippet – i sin rene form eller omformulert – er en hovedregel om vindikasjon. Unntak fra denne hovedregelen kan skje etter reglene om *ekstinksjon*, hvoretter en rettighetspretendent på nærmere bestemte vilkår kan utslette en annens rett. Ekstinksjonsreglene belyses nærmere i punkt 3 og 4.

1.2 Begrepsavklaringer

Den videre fremstilling nødvendiggjør visse begrepsavklaringer. Av særlig betydning er sontringen mellom *avtaleerververe* og *kreditorer*. Med *avtaleerverver* menes en person – fysisk eller juridisk – som ved avtale frivillig har stiftet en rett.¹ Dette omfatter alt fra kjøp og leie av formuesgoder til frivillig stiftede panterettigheter i slike (avtalepant). Kreditorbegrepet omfatter utleggspant og konkurs, det vil si tvungne rettsstiftelser. Det dynamisk tingsrettslige kreditorbegrep skiller seg dermed fra det kontraktsrettslige kreditorbegrep. Fra et kontraktsrettslig perspektiv regnes for eksempel en kjøper av løsøre som realkreditor i forhold til selgeren. Men i denne sammenheng anses kjøperen som avtaleerverver.

Med *kreditorekstinksjon* menes de situasjoner hvor den ekstingverende part (B) er kreditor. Begrepsmotsetningen er *avtaleekstinksjon* (eller «godtroerverv» mv.), hvor den ekstingverende part (B) er

¹ Sml. HR-2017-33-A (Forusstranda, avsnitt 40 tredje punktum).

avtaleerverver. *Den ekstingverende part* er den part som søker å utslette en forutgående rettighets-
havers (Hs eller S') rett. Forutgående rettighetshaver(e) ønsker på sin side å kreve tilbake – vindisere –
formuesgodet. H eller S² kalles derfor *den vindiserende part*.

1.3 Generelle observasjoner

Innledningsvis synes det hensiktsmessig å nevne noen generelle observasjoner ved egne undersøkelser
av reglene om tredjemannsvern. For det første vil en rett ervervet ved arv aldri gi rettighetshaveren rett
til ekstinksjon. Begrunnelsen er dels at arvingen *trer inn i* arvelaters rettighetsposisjon slik at det ikke
skjer noen reell rettighetsoverdragelse, og dels retts tekniske hensyn.³ For det andre er det aldri
grunnlag for kreditorekstinksjon i hjemmelskonflikten. Dette skyldes at kreditorene ikke utelukkende
kan bygge på skyldnerens legitimasjon.⁴ For det tredje er rettsreglene sammenfallende i enkelte
konfliktsituasjoner. Et eksempel er der hvor S er avtaleerverver og B er kreditor. Om B ekstingverer,
beror i slike tilfeller på de samme ulovfestede regler for omsetningsgjeldsbrev som for løsøre.⁵

1.4 Kort om metodiske spørsmål. Særlig om flerleddede konflikter

Løsning av dynamisk tingsrettslige konflikter (tredjemannskonflikter) kan by på metodeproblemer. I
møte med tredjemannskonfliktene vil den uerfarne rettsanvenderen raskt oppleve seg utilstrekkelig.
Dette skyldes kompleksiteten i hvordan en går frem ved løsning av slike konflikter. Fremgangsmåten
beror grovt sett på tre forhold. Det første er hvem som er de stridende parter. Herunder må en
identifisere hvem som er den vindiserende part og hvem som er den ekstingverende part. Samtidig må
det avklares hvilken rolle disse har. Er B en avtaleerverver, benyttes reglene om avtaleekstinksjon eller
godtroerverv. Om B er en kreditor i dynamisk tingsrettslig forstand, griper en til reglene om såkalt
kreditorekstinksjon.⁶ Det andre forhold er hvilken konflikttype en står overfor. Hvilke regler som
kommer til anvendelse, kan variere alt etter som det er tale om en hjemmelskonflikt eller
dobbeltsuksesjonskonflikt. Det tredje forhold er i hvilket formuesgode de stridende parter rettigheter
kolliderer. Er det for eksempel flere rettighetspretendenter til et omsetningsgjeldsbrev, kommer
gjeldsbrevlovens regler til anvendelse. Med disse tre forhold avklart ledes en frem til «inngangsdøren
til de ulike rettsregler om tredjemannskonflikter».⁷

Flerleddede konflikter kan by på særlige utfordringer. I flerleddede konflikter har suksessjon ikke bare
skjedd én gang, men flere. Arne selger for eksempel bilen sin først til Stian, og deretter til Bjørn. Stian

² H i hjemmelskonflikten, S i dobbeltsuksesjonskonflikten.

³ NOU 1982:17 s. 132—133.

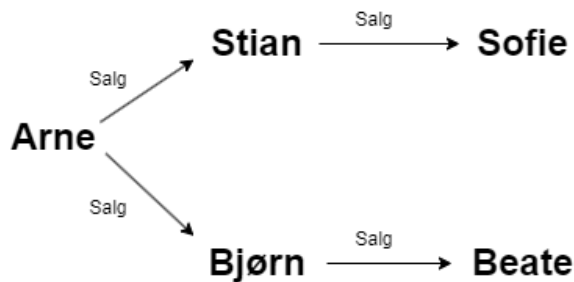
⁴ Rt. 2015 s. 979 (avsnitt 16) og Falkanger og Falkanger (2022) s. 753.

⁵ For omsetningsgjeldsbrev gjelder disse reglene riktignok per analogi, se punkt 2.4.5, sml. punkt 2.1.5.

⁶ «Godtroerverv», «avtaleekstinksjon» og «kreditorekstinksjon» er likevel teoretiske begreper som ikke uten
videre kan knyttes an mot bestemte rettsregler. De gjør ikke annet enn å beskrive hvem hvis interesser skal
ivaretas – avtaleerververen eller kreditoren. «Godtroerverv» er etter mitt syn en uheldig term, fordi den gir
assosiasjoner til godtroervervloven, som bare gjelder for løsøre.

⁷ Vogt (1997) punkt 1.

selger så bilen til Sofie, og Bjørn selger den videre til Beate. Det oppstår en dobbeltsuksessjonskonflikt mellom Sofie og Beate. Konflikten kan illustreres slik:

Ved løsning av konflikten mellom Sofie og Beate må en først spørre om Bjørn ekstingverer Stians rett. Sammen utgjør Bjørn og Beate den ekstingverende linje. Hvis Bjørn ekstingverer Stians rett, er Beates erverv *derivativt*. Ved å ekstingvere Stians rett vil Bjørn i egenskap av rettmessig eier være berettiget til å overdra bilen til den han vil. Hvis derimot Stian vindiserer overfor Bjørn, er Beates erverv ikke derivativt. Spørsmålet blir om Beate ekstingverer – om hennes erverv er *ekstinktivt*. Man må altså ta for seg ett ledd om gangen. Vurderingen blir i prinsippet den samme for hvert ledd. Det avgjørende er om den ekstingverende part oppfyller ekstinksjonsvilkårene.

Flerleddede konflikter behandles ikke særskilt i den videre fremstilling. Det vil bare redegjøres for løsningen av konflikter med ett ledd. Som foran påpekt er vurderingen fundamentalt den samme. For en mer utførlig behandling av metodeproblemer, se *Skjerdal* (1997).

2 Vilkåret om aktsom god tro

Det er et generelt vilkår for avtaleekstinksjon at den ekstingverende part var i aktsom god tro på tidspunktet for gjennomføring av en foreskrevet sikringsakt.⁸ Vilkåret innebærer at B verken må ha forstått eller burde ha forstått at A manglet rett.⁹ B vil være i ond tro om han har positiv kunnskap om at A manglet rett, og i de situasjoner hvor B etter omstendighetene burde ha forstått det.

For alternativet «burde ha forstått» opereres det med en aktsomhetsnorm. Det avgjørende er om omstendighetene generelt sett kan sies å gi mistanke om at noe er galt. Dette kommer til uttrykk i rettspraksis, se til illustrasjon bl.a. Rt. 1976 s. 638 (s. 640) og Rt. 1990 s. 500 (Periscopus, s. 510). Hvorvidt B var i aktsom god tro, må avgjøres etter en konkret helhetsvurdering hvor en rekke momenter kan ha relevans. Her gis eksempler på noen typiske momenter utledet fra rettspraksis.

Et første moment vil være *kjøpesummen* (pris). En uvanlig lav pris kan gi B en oppfordring til å foreta nærmere undersøkelser, se Rt. 1976 s. 638 og LB-2002-220. Et annet moment er hva som rimeligvis

⁸ Med unntak av ekstinksjon etter avtaleloven § 34, som ikke krever gjennomføring av noen sikringsakt. Denne regelen er kritisert i nyere teori, se Haaskjold (2025).

⁹ Alternativt at B verken må ha kjent eller burde ha kjent den eldre rett (H eller S).

burde vært oppdaget ved besiktigelse av gjenstanden. Burde den besiktigende ha oppdaget at noe var galt, tilsier det ytterligere undersøkelser og dermed ond tro, se Rt. 1962 s. 162. Videre kan kjennskap til opplysninger i grunnboken eller andre opplysninger om gjenstanden gi en oppfordring til nærmere undersøkelser, se henholdsvis Rt. 1989 s. 29 (s. 40) og Rt. 1990 s. 500 (Periscopos, s. 510). Hvis B selv er profesjonell, eller får aktiv bistand av en profesjonell, skjerpes aktsomhetskravene, sml. HR-2021-1442-A. Det skal i så fall mindre til før B anses ondtroende, og dermed mer til før han anses godtroende.

3 Hjemmelskonflikten

Hjemmelshaver H formuesgode er på et eller annet vis havnet i As besittelse. H har kanskje ikke villet dette. Formuesgodet avhendes av A til en erverver B, eller er objekt for gjeldsinndrivelse. Det oppstår en konflikt mellom hjemmelshaver H og B. H er den vindiserende part, mens B er den ekstingverende. I det følgende behandles nær sagt alle tenkelige hjemmelskonflikter tilknyttet et utvalg formuesgoder.

3.1 Ikke-realregistrerbart løsøre¹⁰

3.1.1 B er avtaleerverver

Utgangspunktet tas i aksiomet *ingen kan overdra en større rett enn en selv har*. En må vurdere om A overdro en større rett enn han selv hadde til B. Dette er normalt tilfellet.¹¹ I tråd med utgangspunktet vindiserer H. Dette utgangspunktet kan imidlertid fravikes etter reglene om ekstinksjon.

Det rettslige grunnlaget for ekstinksjon av rettigheter i løsøre er lov om godtroerverv av løsøre av 2. juni 1978 (godtroervervloven, heretter «ekstl.») § 1.

Bestemmelsen oppstiller fire kumulative ekstinksjonsvilkår. For at B skal ekstingvere, må disse vilkårene være oppfylt.

Det første vilkåret er at løsøretingen må være avhendet til B mot vederlag. Se ordet «solgt» i første punktum og «... annen avhending mot vederlag» i andre punktum. Både totale og begrensede rettigheter er omfattet, jf. formuleringen «hva enten det er til eie, bruk eller pant». Erverv ved ordinært salg er klart omfattet. Erverv ved gave og kreditorbeslag faller derimot utenfor. Det samme gjør proformasalg og gavesalg hvor vederlaget er av symbolsk karakter, se Ot.prp. nr. 56 (1976—77) s. 36—37. Om grensedragningen mellom gave og avhendelse er det i LB-2020-15287 presisert at et

¹⁰ Realregistrerbart løsøre faller utenfor, jf. punkt 1, og vil derfor ikke behandles nærmere. Se for så vidt unntakene i godtroervervloven § 4 nr. 1.

¹¹ Det er dessuten forutsetningen for en rettighetskollisjon, og dermed for selve konflikten.

svært lavt vederlag i forhold til antatt verdi, ikke i seg selv utelukker at overdragelsen er omfattet av loven. Det skal derfor en del til for at en disposisjon *ikke* anses som avhendelse.

Det andre vilkåret er at A må ha «sitte[t] med tingen». Det stilles dermed et krav om legitimasjon. B er bare beskyttelsesverdig om de ytre forhold ved avhendingen tydet på at avhenderen A hadde rett til å disponere over tingen som han gjorde. Om A var legitimert, må som et utgangspunkt bedømmes etter om han i den konkrete ytre situasjon «fysisk sett [var] herre over tingen på samme måte som en eier», se Ot.prp. nr. 56 (1976—77) s. 36—37.

Det tredje vilkåret er at B må ha fått tingen «overlevert til seg». Dette er sikringsakten. Gjennomføring av sikringsakten skjer ved fysisk overlevering av løsøretingen til B eller dennes representant. Det er tilstrekkelig at A fratas sin legitimasjon, se Ot.prp. nr. 56 (1976—77) s. 38—39.

Det fjerde vilkåret er at B må ha vært i aktsom god tro. Den gode tro må foreligge på overleveringstidspunktet, jf. «får den overlevert til seg *i god tro*». God tro-kravet er nærmere beskrevet i ekstl. § 1 nr. 2, hvorfra det kan utledes at B verken må ha forstått eller burde ha forstått at A manglet rett. B vil dermed være i ond tro om han har positiv kunnskap om at A manglet rett, jf. «må ha forstått», og i de situasjoner hvor B etter omstendighetene «burde ha forstått» det. Se punkt 2 for en nærmere redegjørelse av alternativet «burde ha forstått».

Hvis alle ekstinksjonsvilkårene er oppfylt, har B en ekstinksjonsrett.

Det er gjort visse unntak fra Bs ekstinksjonsrett. Hvis disse kommer til anvendelse, er B avskåret fra å ekstingvere. I så fall vindiserer H.

Ekstl. § 2 nr. 1 gjør unntak for de tilfeller hvor tingen er eller må antas å være fravendt eieren eller noen som sitter med tingen på hans vegne, ved tyveri, brukstyveri mv.¹² Ved vurderingen av om unntaket kommer til anvendelse må det tas utgangspunkt i om den konkrete situasjonen rammes av straffebudene i kapittel 27 om vinningslovbrudd. Underslag er ikke omfattet av unntaket i ekstl. § 2 nr. 1, slik at grensedragningen mellom tyveri og underslag blir viktig, se Ot.prp. nr. 56 (1976—77) s. 43.

I ekstl. § 2 nr. 2 oppstilles et unntak for de tilfeller der løsøretingen er et kunstverk mv. som er i offentlig eie eller som tilhører privat samling som er åpen for allmennheten. Det presiseres i forarbeidene at tingen er i offentlig eie hvor kommunen, fylkeskommune eller staten står som eier av denne, eller hvor samlinger som er selvstendige rettssubjekter blir drevet med offentlige midler, se Ot.prp. nr. 56 (1976—77) s. 44. Bestemmelsen får i første rekke betydning i de tilfeller hvor en overordnet funksjonær for en kunstsamling e.l. ulovlig avhender kunstgjenstander, se Ot.prp. nr. 56 (1976—77) s. 44.

¹² Unntaket gjelder også der tingen er omsatt i flere ledd, se Ot.prp. nr. 56 (1976—77) s. 8.

Hvis et av unntakene kommer til anvendelse, vil ekstinksjon ikke skje. Kommer derimot ingen av dem til anvendelse, står Bs ekstinksjonsrett etter ekstl. § 1 ubeskåret.

3.1.2 B er kreditor

Kreditorene kan bare ta beslag/utlegg i de formuesgoder som på beslagstiden tilhører skyldneren (her A), jf. lov om fordringshavernes dekningsrett av 8. juni 1984 nr. 59 (dekningsloven) § 2-2.

Bestemmelsen gir uttrykk for aksiomet «ingen kan overdra en større rett enn en selv har».

Spesialanvendt på regelen blir aksiomet *ingen debitor kan overdra en større rett til kreditor enn debitor selv har*. Fordi løsøregjenstanden reelt sett tilhører H, kan B ikke ta beslag/utlegg i denne og H vil i utgangspunktet vindisere.

Deknl. § 2-2 må normalt suppleres av ekstinksjons- og rettsvernsregler, se NOU 1972:20 s. 255. Det er imidlertid intet grunnlag for kreditorekstinksjon i hjemmelskonflikten.¹³ H vil alltid vinne.

3.2 Fast eiendom

3.2.1 B er avtaleerverver

Utgangspunktet tas i aksiomet *ingen kan overdra en større rett enn en selv har*, som kommer til uttrykk i bl.a. lov om tinglysing av 7. juni 1935 nr. 2 (tinglysingsloven) § 20. A overdro en større rett enn han selv hadde til B. I tråd med utgangspunktet vindiserer H. Dette utgangspunktet kan imidlertid fravikes etter reglene om ekstinksjon.

Det rettslige grunnlaget for ekstinksjon av rettigheter i fast eiendom kan være tinglysingsloven § 27 første ledd, ulovfestet rett eller – dersom A er proformaeier – lov om avslutning av avtaler, om fullmakt og om ugyldige viljeserklæringer av 31. mai 1918 nr. 4 (avtaleloven) § 34. De ulike grunnlagene skal nå behandles enkeltvis.

Tinglysingsloven § 27

¹³ Se Rt. 1935 s. 781 (Bygland-dommen) og Rt. 2015 s. 979 (avsnitt 16).

Tinglysingsloven (tgl.) § 27 hjemler ekstinksjon av Hs innsigelse mot As urettmessige disposisjon over den faste eiendom til B. Bestemmelsen oppstiller fem kumulative vilkår.

Det første vilkåret er at B må være avtaleerverver, jf. «ervert ved avtale». Dette innebærer at B må ha fått sin eierrettighet overdratt ved avtale, for eksempel ved salg.¹⁴ Det er antatt at gavedisposisjoner er omfattet, hva enten det er i form av gave eller gavesalg.¹⁵ I alle fall gjelder det når gaven aksepteres av mottakeren.¹⁶ Det samme gjelder privat skifte av felleseie, sml. ekteskapsloven kap. 12 flg. Høgetveit Berg hevder at også offentlig skifte bør omfattes.¹⁷ Der B er ekspropriasjon eller benytter seg av en løsningsrett, vil det også være tale om et avtaleervert i lovens forstand.¹⁸ Ervert ved arv og kreditorbeslag faller derimot utenfor.

Det er en forutsetning at avtaleervertet er *gyldig* – avtalen mellom A og B må ikke lide av noen innholds-, tilblivelses-, eller habilitetsmangler.

Det andre vilkåret er at A må ha vært «innehaveren av grunnbokhjemmelen». A må ha det tilstrekkelige ytre skinn av rett – han må være *legitimert*. Legitimasjonen må bygge på et dokument der rette eier H er part,¹⁹ typisk et skjøte. Hvis A ikke har grunnbokhjemmelen, er man utenfor tgl. § 27. Det kan likevel bli aktuelt med ekstinksjon på ulovfestet grunnlag, se nedenfor.

Det tredje vilkåret er at B må ha tinglyst sitt ervert, jf. «tinglyst en rett». Dette er sikringsakten. B må ha registrert sin rettighet i grunnboken i samsvar med reglene i tinglysingsloven.

Det fjerde vilkåret er at B var i aktsom god tro på tinglysingstidspunktet, jf. «som var i god tro da dokumentet ble registrert». Vilkaåret er ikke nærmere presisert i tgl. § 27, men må ut fra systembetraktninger tolkes på samme måte som i bl.a. ekstl. § 1 nr. 2: B må verken ha forstått eller burde ha forstått at A manglet rett. Se punkt 2 for en nærmere redegjørelse av vilkaåret.

Det femte og siste vilkåret er at As legitimasjon må bero på et «ugyldig dokument». Dette innebærer at As grunnbokhjemmel må skyldes privatrettslig ugyldighet i forholdet H-A, se Rt. 2009 s. 203 (Øyer statsallmenning, avsnitt 34). Dette gjelder i prinsippet avtalerettslig, familierettslig og arverettslig ugyldighet.²⁰

Hvis alle vilkaarene er oppfylt, har B en ekstinksjonsrett.

¹⁴ Tvangssalg er likestilt med ordinært salg, se henvisningen til «alminnelige regler om godtroervert» i tvangsfullbyrdsloven §§ 11-40 og 11-41, jf. § 11-53.

¹⁵ Se Falkanger og Falkanger (2022) s. 678 (§ 49.22).

¹⁶ Høgetveit Berg (2023), se merknad til § 24 (170).

¹⁷ Samme sted.

¹⁸ Se de foregående henvisninger til juridisk teori.

¹⁹ Høgetveit Berg (2023), se merknad til § 24 (168).

²⁰ Falkanger og Falkanger (2022) s. 684 (§ 49.25)

Det er gjort visse unntak fra Bs ekstinksjonsrett etter tgl. § 27 første ledd. Hvis disse kommer til anvendelse, er B avskåret fra å ekstingvere. I så fall vindiserer H.

For det første medfører visse ugyldighetsgrunner i forholdet H-A at ekstinksjon ikke kan skje. Dette omfatter falsk og forfalsking, mindreårighet og tvang, se tgl. § 27 andre ledd. For det andre vil B ikke måtte ekstingvere hvis det er grunnlag for hevd eller rettsvernshevd, jf. unntaket i tgl. § 21 andre ledd andre punktum og HR-2021-1773-A. Sikringsakten anses i slike tilfeller gjennomført på hevds-tidspunktet. Det forutsetter at hevdsvilkårene i hevdsloven § 2 er oppfylt. For det tredje er det i tgl. § 27 tredje ledd gjort et slags unntak for ratihabisjonstilfellene. Etter bestemmelsen vil et ugyldig dokument som senere ratihaberes anses tinglyst på ratihabisjonstidspunktet. Dermed forskyves tidspunktet for Bs gjennomføring av sikringsakten.

Ulovfestet rett

Rettspraksis viser at det eksisterer en ulovfestet adgang til ekstinksjon av rett til fast eiendom, uten krav om at A hadde grunnbokhjemmel. Dette ble lagt til grunn i Rt. 1986 s. 1210 (Norske Fjellhus) og ble stadfestet i bl.a. Rt. 1992 s. 352 (Sigdal). Vilkårene for ulovfestet ekstinksjon er at A var legitimert og at B var i aktsom god tro. Det vesentlige er “om [A] inntok en slik ytre posisjon at [B] uten ytterligere undersøkelser kunne bygge på at [A] var rette vedkommende” (mine klammeparenteser), se Rt. 1986 s. 1210 (Norske Fjellhus, s. 1217).

Hvorvidt ekstinksjon skal skje, beror i tillegg på en interesseavveining mellom Hs og Bs interesser, hvor det er av betydning om H kan bebreides for å ha lagt forholdene til rette for at konflikten oppsto. Handlinger og unnlaterer er omfattet. Terskelen er høy – ulovfestet ekstinksjon krever “sterke grunner”, se Rt. 1986 s. 1210 (Norske Fjellhus, s. 1217) og Rt. 1992 s. 352 (Sigdal, s. 355). Subjektiv bebreidelse hos H er heller intet vilkår, hvilket illustreres i Sigdal-dommen. H var ikke å bebreide, men hadde kjennskap til de urettmessige overdragelsene og forholdt seg passiv. Hs passivitet/toleranse ga grunnlag for ekstinksjon.

Særmerknad om proformatilfellene: Hvis A er proforma-eier av den faste eiendom – H har overdratt grunnbokhjemmelen for at A formelt sett skal fremstå som eier, mens H reelt sett er det – kan det være aktuelt med ekstinksjon etter avtaleloven § 34. Bestemmelsen hjemler ekstinksjon av Hs innsigelse om at A var proforma-eier. Det oppstilles tre kumulative ekstinksjonsvilkår.

For det første må det være avgitt en «skriftlig viljeserklæring» fra H til A, for eksempel et skjøte hvorved A fremstår som innehaver av grunnbokhjemmelen. Denne må være avtalerettslig gyldig. For det andre må viljeserklæringen være «skrømtet», det vil si proforma. Og for det tredje må B ha vært i

aktsom god tro. Den gode tro må foreligge på *avtaletidspunktet*; det stilles intet krav om sikringsakt. B må på tidspunktet for inngåelse av avtalen med A ikke kjenne til eller burde kjenne til proformaordningen.

Hvis alle vilkårene er oppfylt, har B en ekstinksjonsrett.

Det er i juridisk teori tatt til orde for at tgl. § 27 kan anvendes analogisk i proformatilfellene, slik at vilkåret om ugyldig dokument H-A ses bort fra – proformaoverdragelsen er jo ikke (nødvendigvis) ugyldig.

3.2.2 B er kreditor

Kreditorene kan bare ta beslag/utlegg i de formuesgoder som på beslagstiden tilhører skyldneren (her A), jf. dekningsloven § 2-2. Bestemmelsen gir uttrykk for aksiomet «ingen kan overdra en større rett enn en selv har». Spesialanvendt på regelen blir aksiomet *ingen debitor kan overdra en større rett til kreditor enn debitor selv har*. Fordi den faste eiendom reelt sett tilhører H, kan B ikke ta beslag/utlegg i denne og H vil i utgangspunktet vindisere.

Deknl. § 2-2 må suppleres av ekstinksjons- og rettsvernsregler, se NOU 1972:20 s. 255. Det er imidlertid intet grunnlag for kreditorekstinksjon i hjemmelskonflikten. H vil alltid vinne.

3.3 Enkle krav/uregistrerte aksjer

3.3.1 B er avtaleerverver

Utgangspunktet er at ingen kan overdra en større rett enn en selv har. Dette kommer til uttrykk i både lov om gjeldsbrev av 17. februar 1939 nr. 1 (gjeldsbrevloven) § 25²¹ og lov om aksjer aksjeselskaper av 13. juni 1997 nr. 44 (aksjeloven) § 4-13 første ledd. Unntak fra dette utgangspunktet kan skje der

²¹ Gjeldsbrevloven gjelder direkte for enkle gjeldsbrev, se § 24, og indirekte/analogisk for enkle krav, se Rt. 1957 s. 778 (Sirkustelt-dommen) og Rt. 1992 s. 504 (Factoring Finans).

annet følger av «særlige rettsregler». Verken gjeldsbrevloven eller aksjeloven gir noen ekstinksjonshjemmel i hjemmelskonflikten. Utgangspunktet står ubeskåret. H vindiserer.

3.3.2 B er kreditor

Kreditorene kan bare ta beslag/utlegg i de formuesgoder som på beslagstiden tilhører skyldneren (her A), jf. dekningsloven § 2-2. Bestemmelsen gir uttrykk for aksiomet «ingen kan overdra en større rett enn en selv har». Spesialanvendt på regelen blir aksiomet *ingen debitor kan overdra en større rett til kreditor enn debitor selv har*. Fordi det enkle kravet/aksjene reelt sett tilhører H, kan B ikke ta beslag/utlegg i dette/disse og H vil i utgangspunktet vindisere.

Deknl. § 2-2 må suppleres av ekstinksjons- og rettsvernsregler, se NOU 1972:20 s. 255. Det er imidlertid intet grunnlag for kreditorekstinksjon i hjemmelskonflikten. H vil alltid vinne.

3.4 Verdipapirer (omsetningsgjeldsbrev)

3.4.1 B er avtaleerverver

Utgangspunktet er at ingen kan overdra en større rett enn en selv har. A overdro en større rett enn han selv hadde til B. I tråd med utgangspunktet vindiserer H. Dette utgangspunktet kan imidlertid fravikes etter reglene om ekstinksjon.

Det rettslige grunnlaget for ekstinksjon av rettigheter i omsetningsgjeldsbrev er gjeldsbrevloven (gbl.) § 14 og/eller § 15. Gbl. § 14 gjelder innsigelser fra H som eier av gjeldsbrevet (kreditor i kontraktsrettslig forstand), mens § 15 gjelder innsigelser fra H som utsteder (debitor i kontraktsrettslig forstand). Bestemmelsene oppstiller fire likelydende, kumulative vilkår.

Det første vilkåret er at A må ha vært legitimert, jf. «legitimasjonshavaren». Utgangspunktet er et krav om fysisk besittelse («i hende»), jf. gbl. § 13 første punktum.

Det andre vilkåret er at gjeldsbrevet må være «avhendet [...] til eige eller pant». Salg er klart omfattet. Det samme er pantsettelse. Gave er i teorien lagt til grunn som omfattet.²² Arv og kreditorbeslag faller utenfor.

Det tredje vilkåret er at gjeldsbrevet må være fysisk overlevert til B, jf. «mottakaren får det i hende». Dette er sikringsakten.

Det fjerde vilkåret er at B må ha vært i aktsom god tro, jf. «aktsam». B må ikke ha kjent til den kolliderende rett/innsigelsen, og burde heller ikke ha kjent til denne. Hvorvidt B var i god tro, beror på en objektiv og konkret vurdering. Se nærmere om dette i punkt 2.

Hvis alle vilkårene er oppfylt, har B en ekstinksjonsrett.

Merk at enkelte av utsteders innsigelser alltid er i behold etter §§ 16 og 17.

3.4.2 B er kreditor

Kreditorene kan bare ta beslag/utlegg i de formuesgoder som på beslagstiden tilhører skyldneren (her A), jf. dekningsloven § 2-2. Bestemmelsen gir uttrykk for aksiomet «ingen kan overdra en større rett enn en selv har». Spesialanvendt på regelen blir aksiomet *ingen debitor kan overdra en større rett til kreditor enn debitor selv har*. Fordi omsetningsgjeldsbrevet reelt sett tilhører H, kan B ikke ta beslag/utlegg i dette og H vil i utgangspunktet vindisere.

Deknl. § 2-2 må suppleres av ekstinksjons- og rettsvernsregler, se NOU 1972:20 s. 255. Det er imidlertid intet grunnlag for kreditorekstinksjon i hjemmelskonflikten. H vil alltid vinne.

4 Dobbeltsuksesjonskonflikten

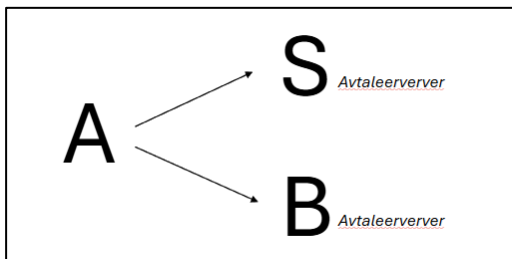
Foran er oppmerksomheten rettet mot hjemmelskonfliktene, hvor konflikten står mellom H og B. Temaet i dette punktet er dobbeltsuksesjonskonfliktene. A har forutsetningsvis rettmessig anskaffet et formuesgode og selger dette videre til én eller flere suksessorer og/eller forfølges av kreditor(er). Det opereres isolert sett med partskonstellasjonen A-S-B (se illustrasjoner nedenfor), hvor S er først i tid og B er en senere erverver eller kreditor. Konflikten står mellom disse parter. S er den vindiserende

²² Se blant andre Falkanger og Falkanger (2022) s. 717.

part, mens B er den ekstingverende. I det følgende gis en redegjørelse for tilnærmet alle tenkelige dobbeltsuksjesjonskonflikter, begrenset til utvalgte formuesgoder.

4.1 Løsøre

4.1.1 S og B er avtaleerververe

Utgangspunktet er først i tid, best i rett. S ervervet løsørengenstanden først i tid, og er dermed best i rett. Etter utgangspunktet vindiserer S. Dette utgangspunktet kan imidlertid fravikes etter reglene om ekstinksjon.

Det rettslige grunnlaget for ekstinksjon av rettigheter i løsøre er godtroervervloven (ekstl.) § 1.

Bestemmelsen oppstiller fire kumulative ekstinksjonsvilkår. For at B skal ekstingvere, må disse vilkårene være oppfylt.

Det første vilkåret er at løsøretingen må være avhendet til B mot vederlag. Se ordet «solgt» i første punktum og «... annen avhending mot vederlag» i andre punktum. Både totale og begrensede rettigheter er omfattet, jf. formuleringen «hva enten det er til eie, bruk eller pant». Erverv ved ordinært salg er klart omfattet. Erverv ved gave og kreditorbeslag faller derimot utenfor. Det samme gjør proformasalg og gavesalg hvor vederlaget er av symbolsk karakter, se Ot.prp. nr. 56 (1976—77) s. 36—37. Om grensedragningen mellom gave og avhendelse, er det i LB-2020-15287 presisert at et svært lavt vederlag i forhold til antatt verdi, ikke i seg selv utelukker at overdragelsen er omfattet av loven. Det skal derfor en del til for at en disposisjon *ikke* anses som avhendelse.

Det andre vilkåret er at A må ha «sitte[t] med tingen». Det stilles dermed et krav om legitimasjon. B er bare beskyttelsesverdig om de ytre forhold ved avhendingen tydet på at avhenderen A hadde rett til å disponere over tingen som han gjorde. Om A var legitimert, må som et utgangspunkt bedømmes etter om han i den konkrete ytre situasjon «fysisk sett [var] herre over tingen på samme måte som en eier», se Ot.prp. nr. 56 (1976—77) s. 36—37.

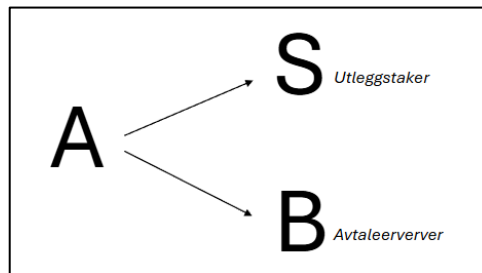
Det tredje vilkåret er at B må ha fått tingen «overlevert til seg». Dette er sikringsakten. Gjennomføring av sikringsakten skjer ved fysisk overlevering av løsøretingen til B eller dennes representant. Det er tilstrekkelig at A fratas sin legitimasjon, se Ot.prp. nr. 56 (1976—77) s. 38—39.

Det fjerde vilkåret er at B må ha vært i aktsom god tro. Den gode tro må foreligge på overleveringstidspunktet, jf. «får den overlevert til seg i god tro». God tro-kravet er nærmere beskrevet i ekstl. § 1 nr. 2, hvorfra det kan utledes at B verken må ha forstått eller burde ha forstått at A manglet rett. B vil dermed være i ond tro om han har positiv kunnskap om at A manglet rett, jf. «må ha forstått», og i de situasjoner hvor B etter omstendighetene «burde ha forstått» det. Vilkaåret er nærmere belyst ovenfor i punkt 2.

Hvis alle ekstinksjonsvilkårene er oppfylt, har B en ekstinksjonsrett.

Det er gjort visse unntak fra Bs ekstinksjonsrett etter ekstl. § 2. Disse har liten praktisk betydning i dobbeltsuksjesjonstilfellene, men kan tenkes aktuelle. Se om unntakene i punkt 2.1.1. Dersom S har fått tinglyst salgspant i registrert motorvogn, vil B også være avskåret fra å ekstingvere, jf. ekstl. § 4 nr. 2 og lov om pant av 8. februar 1980 nr. 2 (panteloven) § 3-17 tredje ledd.

4.1.2 S er utleggstaker og B er avtaleerverver

Utgangspunktet er først i tid, best i rett. S stiftet sin rett i løsørestanden først i tid, og er dermed best i rett. Etter utgangspunktet vindiserer S. Dette utgangspunktet kan imidlertid fravikes etter reglene om ekstinksjon.

Utlæggtaker kan oppnå rettsvern etter håndpantregelen i panteloven (pantel.) § 3-2 andre og tredje ledd eller ved tinglysing i Løsøreregisteret, se pantel. § 5-6. Dette er imidlertid ikke til hinder for ekstinksjon etter godtroervervloven, se pantel. § 1-2 fjerde ledd.

Det rettslige grunnlaget for ekstinksjon av rettigheter i løsøre er godtroervervloven (ekstl.) § 1.

Bestemmelsen oppstiller fire kumulative ekstinksjonsvilkår. For at B skal ekstingvere, må disse vilkårene være oppfylt.

Det første vilkåret er at løsøretingen må være avhendet til B mot vederlag. Se ordet «solgt» i første punktum og «... annen avhending mot vederlag» i andre punktum. Både totale og begrensede rettigheter er omfattet, jf. formuleringen «hva enten det er til eie, bruk eller pant». Erverv ved ordinært salg er klart omfattet. Erverv ved gave og kreditorbeslag faller derimot utenfor. Det samme gjør proformasalg og gavesalg hvor vederlaget er av symbolsk karakter, se Ot.prp. nr. 56 (1976—77) s. 36—37. Om grensedragningen mellom gave og avhendelse, er det i LB-2020-15287 presisert at et

svært lavt vederlag i forhold til antatt verdi, ikke i seg selv utelukker at overdragelsen er omfattet av loven. Det skal derfor en del til for at en disposisjon *ikke* anses som avhendelse.

Det andre vilkåret er at A må ha «sitte[t] med tingen». Det stilles dermed et krav om legitimasjon. B er bare beskyttelsesverdig om de ytre forhold ved avhendingen tydet på at avhenderen A hadde rett til å disponere over tingen som han gjorde. Om A var legitimert, må som et utgangspunkt bedømmes etter om han i den konkrete ytre situasjon «fysisk sett [var] herre over tingen på samme måte som en eier», se Ot.prp. nr. 56 (1976—77) s. 36—37.

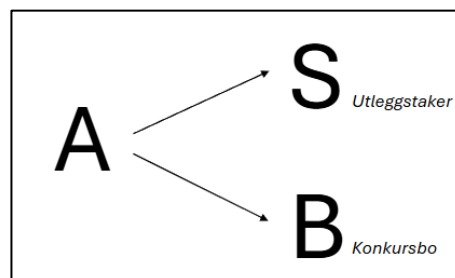
Det tredje vilkåret er at B må ha fått tingen «overlevert til seg». Dette er sikringsakten. Gjennomføring av sikringsakten skjer ved fysisk overlevering av løsøretingen til B eller dennes representant. Det er tilstrekkelig at A fratas sin legitimasjon, se Ot.prp. nr. 56 (1976—77) s. 38—39.

Det fjerde vilkåret er at B må ha vært i aktsom god tro. Den gode tro må foreligge på overleveringstidspunktet, jf. «får den overlevert til seg *i god tro*». God tro-kravet er nærmere beskrevet i ekstl. § 1 nr. 2, hvorfra det kan utledes at B verken må ha forstått eller burde ha forstått at A manglet rett. B vil dermed være i ond tro om han har positiv kunnskap om at A manglet rett, jf. «må ha forstått», og i de situasjoner hvor B etter omstendighetene «burde ha forstått» det. For en nærmere redegjørelse av vilkåret, se punkt 2 ovenfor.

Hvis alle ekstinksjonsvilkårene er oppfylt, har B en ekstinksjonsrett.

Det er gjort visse unntak fra Bs ekstinksjonsrett etter ekstl. § 1, jf. § 2. Disse har liten praktisk betydning i dobbeltsuksjesjonstilfellene, men kan tenkes aktuelle. Se om unntakene i punkt 1.1.1. Det er også gjort unntak for de tilfeller hvor S har tinglyst utlegg i registrert motorvogn, se ekstl. § 4 nr. 2, jf. panteloven § 5-5.

4.1.3 S er utleggstaker og B er konkursbo

Hovedregelen er at konkursbo kan ta beslag i ethvert formuesgode som «tilhører skyldneren på beslagstiden», se dekn. § 2-2. Hvis det er stiftet et utlegg før A går konkurs, vil det foreligge en rettighetskollisjon mellom S og B. Spørsmålet blir om S får en separatistrett. Alternativt om konkursboet kan kreve løsørestanden utlevert til seg. Hvem som vinner rett, må avgjøres på

grunnlag av supplerende regler om rettsvern, se NOU 1972: 20 s. 255 og HR-2021-2248-A (avsnitt 48). Det avgjørende er om utleggstaker (S) har fått rettsvern før tidspunktet for konkursåpningen, som er det tidspunkt da kjennelse om åpning av konkurs ble avsagt, jf. dekl. § 1-4 tredje ledd.

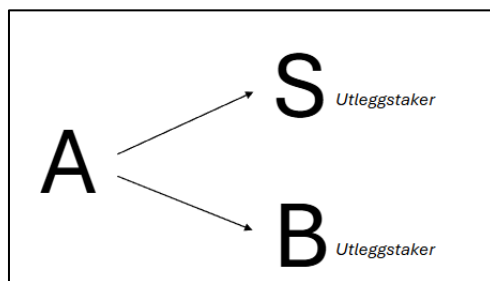
Det følger av pantel. § 5-6 at utleggspant i løsøre får rettsvern etter håndpantregelen i pantel. § 3-2 andre og tredje ledd eller ved tinglysing på saksøktes blad i Løsøreregisteret. Kjernen i § 3-2 andre ledd er at eieren (A) fratas rådigheten over pantet, hva enten dette gjøres av panthaver (S) selv eller av noen andre på hans vegne. Pantel. § 3-2 tredje ledd utvider rettsvernsadgangen ved i en viss utstrekning å akseptere notifikasjon.

Dersom utleggstaker har fått rettsvern før konkursåpningen har han i utgangspunktet en separatistrett. Hvis det er grunnlag for omstøtelse, vil rettsvernet likevel ikke ha noen betydning.

Deknl. kapittel 5 oppstiller omstøtelsesregler som gjelder ved konkurs, se § 5-1. Deknl. § 5-8 første ledd angir at panterett stiftet ved utlegg hos skyldneren senere enn tre måneder før frisdagen, ikke har noen rettsvirkning overfor boet. Med frisdagen menes den dagen da begjæring om åpning av konkurs kom inn til tingretten, se dekl. § 1-2 første ledd. Hvis utlegget er stiftet innen tre måneder før dette, er det grunnlag for omstøtelse. Med hensyn til beregningen av omstøtelsesfristen anses utlegget stiftet på det tidspunkt rettsvern ble oppnådd, se § 5-10. Hvis rettsvern ble oppnådd den 3. mars og konkurs ble åpnet 2. januar, er det innenfor omstøtelsesfristen og gir grunnlag for omstøtelse.

Hvis utleggsstiftelsen er omstøtelig, ekstingverer konkursboet (B) utleggstakers (S') utlegg. Er det derimot ikke grunnlag for omstøtelse, vindiserer S (såfremt han har fått rettsvern før konkursåpningen, jf. ovenfor). S får da en separatistrett; løsøreobjekten holdes utenfor boets beslag og går til full dekning for utleggspantet.

4.1.4 S og B er utleggstakere

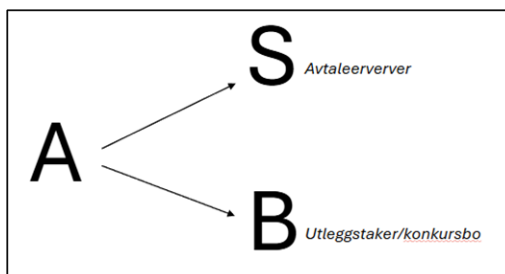

Utgangspunktet er først i tid, best i rett. S' utlegg er stiftet først, og er dermed best i rett. Etter utgangspunktet vindiserer S. Dette utgangspunktet kan imidlertid fravikes etter reglene om ekstinksjon. Det avgjørende er om S har oppnådd rettsvern før B har gjennomført den relevante sikringsakt.

Det følger av pantel. § 5-6 at utleggspant i løsøre får rettsvern etter håndpantregelen i pantel. § 3-2 andre og tredje ledd eller ved tinglysing på saksøktes blad i Løsøreregisteret. Kjernen i § 3-2 andre ledd er at eieren (A) fratas rådigheten over pantet, hva enten dette gjøres av panthaver (S) selv eller av noen andre på hans vegne. Pantel. § 3-2 tredje ledd utvider rettsvernsadgangen ved i en viss utstrekning å akseptere notifikasjon. For S innebærer eventuell overlevering eller notifikasjon i tråd med de nevnte bestemmelser at han oppnår rettsvern. De foreskrevne rettsvernsakter vil på den annen side være å betrakte som Bs mulige sikringsakter, og det avgjørende er hvem av partene som er først ute.

Hvis begge parter tinglyser sitt utlegg på saksøktes blad i Løsøreregisteret, jf. pantel. § 5-6, avgjøres spørsmålet etter tgl. § 20 første ledd, jf. § 34 tredje ledd. Den som har tinglyst sitt rettserverv først, vinner rett. I tgl. § 20 tredje ledd andre punktum er det gitt en særregel – et unntak – for de situasjoner hvor flere utleggsforretninger er registrert samme dag. Her angis at det er den «eldste» som går foran. Med dette siktes det til *stiftelsestidspunktet*, ikke registreringstidspunktet.²³ Tidspunktet for utlegg noteres i namsboken, jf. lov om tvangsfullbyrdelse av 26. juni 1992 nr. 96 (tvangsfullbyrdelsesloven) § 5-19 første ledd første punktum, og vil fremgå av denne.

4.1.5 S er avtaleerverver og B er kreditor (utleggstaker eller konkursbo)

Utgangspunktet tas i hovedregelen om beslagsrett, se dekl. § 2-2. Denne gjelder ved både konkurs og utlegg, se dekl. § 2-1 og ellers med hensyn til utlegg tvangsfullbyrdelsesloven (tvfbl.) § 7-1 andre ledd. Hovedregelen går ut på at kreditorer – konkursboet eller utleggstaker – bare kan ta beslag/utlegg i "ethvert formuesgode som tilhører skyldneren på beslagstiden". Dette gir uttrykk for aksiomet *ingen kan overdra en større rett enn en selv har*. Spesialanvendt på regelen blir aksiomet slik: Ingen debitor kan overdra en større rett til kreditor enn debitor selv har. Selgers (debitor As) salg av løsøreobjekten innebærer samtidig overdragelse av eiendomsretten til avtaleerverver S. Kreditor kan etter utgangspunktet derfor ikke ta beslag/utlegg i gjenstanden.

²³ Høgetveit Berg (2023), se merknad til § 20 (129).

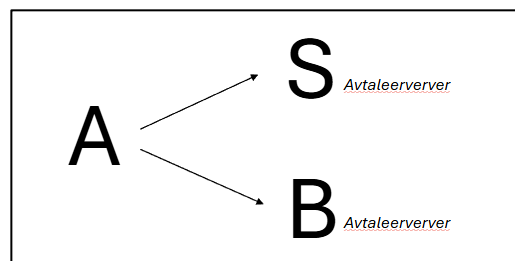
Det fremgår av dekningslovens forarbeider at den nærmere grense for beslagsretten i forhold til tredjemann beror på bl.a. reglene om rettsvern, se NOU 1972:20 s. 255. Hovedregelen i dekl. § 2-2 må dermed suppleres av rettsverns- og ekstinksjonsregler, som står på egne ben, jf. HR-2021-2248-A (avsnitt 48). Spørsmålet blir om hovedregelen kan unntas etter reglene om kreditorekstinksjon. Det avgjørende er om avtaleerverver/kjøper har oppnådd rettsvern for sitt erverv.

Gjennom et samspill mellom juridisk teori og rettspraksis er det blitt utviklet en hovedregel om overlevering som rettsvernsakt overfor selgers kreditorer. Avtaleerverver må som et utgangspunkt ha fått løsøregjenstanden overlevert til seg, se HR-2021-2248-A (avsnitt 61 og 68). Dette utgangspunktet kan fravikes etter den såkalte interesselæren, hvoretter rettsvern oppnås der selger sitter med gjenstanden "utelukkende i kjøpers interesse", se HR-2021-2248-A (avsnitt 61). To dommer – som interesselæren bygger på – kan tjene til illustrasjon. I Rt. 1910 s. 231 (Ku-dommen) var solgte kyr blitt hos selger slik at denne kunne utmelke dem. Oppbevaringen av kyrne var dermed ikke bare i kjøpers, men også i selgers interesse. Derfor var det intet grunnlag for rettsvern. Motsatt var resultatet i Rt. 1912 s. 263 (Jernskrap-dommen), hvor jernskrap var klar til avhenting på beslagstiden og utelukkende ble oppbevart hos selger i kjøpers interesse. Det er dermed avgjørende om selger er klar til å levere, jf. også HR-2021-2248-A (avsnitt 58 flg.). Det er også antatt et krav om individualisering; løsøregjenstanden må være identifiserbar eller utskilt.

Det er ikke tilstrekkelig at disposisjonens notoritet og publisitet godtgjøres på annen måte enn ved den foreskrevne rettsakten, se HR-2021-2248-A (avsnitt 50). Hvis verken overleveringskravet (også kalt *tradisjonsprinsippet*) eller interesselærens krav er oppfylt, oppnår derfor ikke avtaleerververen rettsvern for sitt erverv. Når avtaleerverver ikke har fått rettsvern, ekstingverer konkursboet eller utleggstakeren hans rett til løsøregjenstanden. Med andre ord kan kjøperen ikke kreve gjenstanden utlevert til seg – den går til dekning for konkurs eller utlegg.

4.2 Fast eiendom

4.2.1 S og B er avtaleerververe

Utgangspunktet i norsk rett er først i tid, best i rett. Dette kommer til uttrykk i tgl. § 20. Etter utgangspunktet vindiserer S. Dette utgangspunktet kan imidlertid fravikes på nærmere bestemte vilkår. Det rettslige grunnlaget er tinglysingsloven (tgl.) §§ 20 og 21.

Bestemmelsene oppstiller samlet sett tre kumulative vilkår for ekstinksjon.

Det første vilkåret er at B må tinglyse sin rett før S, se tgl. § 20 første ledd. Dette er sikringsakten. Det avgjørende er på hvilken dato og hvilket klokkeslett tinglysingen skjer. Hvis S og B tinglyser elektronisk på samme dag, vil som hovedregel den første vinne. Ved papirbasert tinglysing samme dag slår tgl. § 20 andre ledd inn, slik at de registrerte rettigheter anses likestilt. Regelen følger klokkeslettprioritet, se Prop. 53 L (2013—2014) s. 66, jf. s. 45—46.²⁴

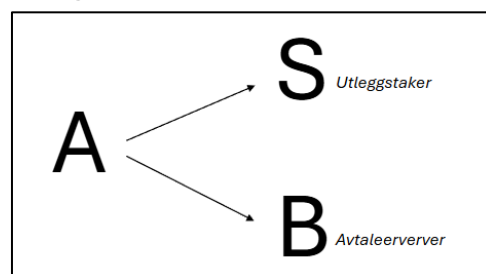
Det andre vilkåret er at Bs rett må være stiftet ved «rettshandel». Dette omfatter *frivillige disposisjoner* fra Bs side. Utenfor faller tvungne disposisjoner som lovbestemte rettigheter, erverv ved tvangssalg, odelsløsning, ekspropriasjon og skifte, se HR-2017-33-A (Forusstranda, avsnitt 39—40).

Det tredje vilkåret er at B må ha vært i aktsom god tro, se tgl. § 21 første ledd. Den gode tro må foreligge på tidspunktet for gjennomføring av sikringsakten, jf. «da hans rett var registrert, [verken] kjente eller burde kjenne den eldre rett» (mine klammeparenteser, antitetisk tolkning). B må verken ha visst eller burde visst at hans erverv ville kollidere med S' rett. Se ovenfor i punkt 2 for innholdet i dette vilkåret.

Hvis alle ekstinksjonsvilkårene er oppfylt, har B en ekstinksjonsrett.

Det gjøres unntak fra kravet om tinglysing i tgl. § 20 etter reglene om hevd og rettsvernshevd, se tgl. § 21 andre ledd andre punktum og HR-2021-1773-A. Sikringsakten anses gjennomført på hevdstidspunktet. I begge tilfeller forutsettes det at hevdsvilkårene i hevdsloven § 2 er oppfylt, se også HR-2021-1773-A (avsnitt 70). Videre gjør tgl. § 27 tredje ledd unntak for rathabvisjonstilfellene. Bestemmelsen gjelder også i dobbeltsuksessjonskonflikten, til tross for hva dens plassering i loven skulle tilsi. Etter tgl. § 27 tredje ledd vil rathabvisjon av et i utgangspunktet ugyldig dokument medføre at retten anses som tinglyst samtidig med at ugyldigheten falt bort. Det kan innebære at B anses for å ha tinglyst senere enn han opprinnelig gjorde, og vil i så fall kunne avskjære ekstinksjon.

4.2.2 S er utleggstaker og B er avtaleerverver

²⁴ Mer detaljerte regler om tinglysing fremgår av forskrift om tinglysing av 3. november 1995 nr. 875 (tinglysingsforskriften), se især dens § 11.

Utgangspunktet i norsk rett er først i tid, best i rett. Dette kommer til uttrykk i tgl. § 20. Etter utgangspunktet vindiserer S. Dette utgangspunktet kan imidlertid fravikes på nærmere bestemte vilkår. Det rettslige grunnlaget er tinglysingsloven (tgl.) §§ 20 og 21.

Bestemmelsene oppstiller samlet sett tre kumulative vilkår for ekstinksjon.

Det første vilkåret er at B må tinglyse sin rett før S, se tgl. § 20 første ledd. Dette er sikringsakten. Det avgjørende er på hvilken dato og hvilket klokkeslett tinglysingen skjer. Hvis S og B tinglyser elektronisk på samme dag, vil som hovedregel den første vinne. Ved papirbasert tinglysing samme dag anses registrerte rettigheter likestilt, jf. tgl. § 20 andre ledd inn. Regelen følger klokkeslettprioritet, se Prop. 51 L (2013—2014) s. 66, jf. s. 45—46.

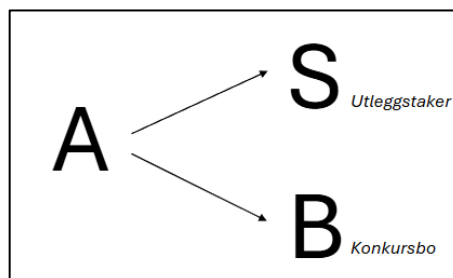
Det andre vilkåret er at Bs rett må være stiftet ved «rettshandel». Dette omfatter *frivillige disposisjoner* fra Bs side. Utenfor faller tvungne disposisjoner som lovbestemte rettigheter, erverv ved tvangssalg, odelsløsning, ekspropriasjon og skifte, se HR-2017-33-A (avsnitt 39—40).

Det tredje vilkåret er at B må ha vært i aktsom god tro, se tgl. § 21 første ledd. Den gode tro må foreligge på tidspunktet for gjennomføring av sikringsakten, jf. «da hans rett var registrert, [verken] kjente eller burde kjenne den eldre rett» (mine klammeparenteser, antitetisk). B må verken ha visst eller burde visst at hans erverv ville kollidere med S' rett. Se nærmere om dette i punkt 2 ovenfor.

Hvis alle ekstinksjonsvilkårene er oppfylt, har B en ekstinksjonsrett.

Fra reglene foran er det gjort flere unntak. Et første unntak gjelder de situasjoner hvor de kolliderende rettserverv er registrert samme dag. Tgl. § 20 tredje ledd første punktum angir at utleggsforretninger i slike situasjoner går foran andre rettserverv. Hvis avtaleervervet for eksempel er tinglyst kl. 09:00 og utlegget er tinglyst kl. 23:59 samme dag, vil utlegget gå foran.²⁵ Resultatet blir vindikasjon. Et annet unntak er gjort for de tilfeller hvor pantobligasjonen er inntatt i et omsetningsgjeldsbrev eller enkelt gjeldsbrev, se tgl. § 22 nr. 2. Hvis så er tilfellet, beror ekstinksjonsspørsmålet på reglene i gjeldsbrevloven. «Ratihabisjonsunntaket» i tgl. § 27 tredje ledd gjelder også her.

4.2.3 S er utleggstaker og B er konkursbo

²⁵ Se også Høgetveit Berg (2023), merknad til § 20 (128).

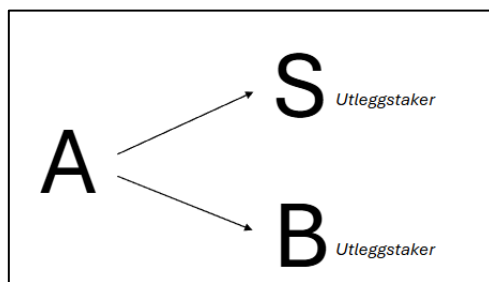
Hovedregelen er at konkursbo kan ta beslag i ethvert formuesgode som «tilhører skyldneren på beslagstiden», se dekl. § 2-2. Hvis det er stiftet et utlegg før A går konkurs, vil det foreligge en rettighetskollisjon mellom S og B. Spørsmålet blir om S får en separatistrett. Alternativt om konkursboet kan kreve eiendommen utlevert til seg. Hvem som vinner rett, må avgjøres på grunnlag av supplerende regler om rettsvern, se NOU 1972: 20 s. 255 og HR-2021-2248-A (avsnitt 48). Det avgjørende er om utleggstaker (S) har fått rettsvern før tidspunktet for konkursåpningen, som er det tidspunkt da kjennelse om åpning av konkurs ble avsagt, jf. dekl. § 1-4 tredje ledd.

Det følger av pantel. § 5-2 første ledd at utleggspant i fast eiendom får rettsvern ved tinglysing i grunnboken. Dersom utleggstaker har fått rettsvern før konkursåpningen har han i utgangspunktet en separatistrett. Hvis det er grunnlag for omstøtelse, vil rettsvernet likevel ikke ha noen betydning

Deknl. kapittel 5 oppstiller omstøtelsesregler som gjelder ved konkurs, se § 5-1. Deknl. § 5-8 første ledd angir at panterett stiftet ved utlegg hos skyldneren senere enn tre måneder før frisdagen, ikke har noen rettsvirkning overfor boet. Med frisdagen menes den dagen da begjæring om åpning av konkurs kom inn til tingretten, se dekl. § 1-2 første ledd. Hvis utlegget er stiftet innen tre måneder før dette, er det grunnlag for omstøtelse. Med hensyn til beregningen av omstøtelsesfristen anses utlegget stiftet på det tidspunkt rettsvern ble oppnådd, se § 5-10. Hvis rettsvern ble oppnådd den 3. mars og konkurs ble åpnet 2. januar, er det innenfor omstøtelsesfristen og gir grunnlag for omstøtelse.

Hvis utleggsstiftelsen er omstøtelig, ekstingverer konkursboet (B) utleggstakers (S') utlegg. Er det derimot ikke grunnlag for omstøtelse, vindiserer S (såfremt han har fått rettsvern før konkursåpningen, jf. ovenfor). S får da en separatistrett; løsøreobjekten holdes utenfor boets beslag og går til full dekning for utleggspantet.

4.2.4 S og B er utleggstakere

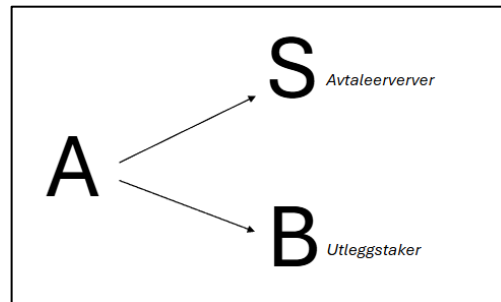

Utgangspunktet i norsk rett er først i tid, best i rett. Dette kommer til uttrykk i tgl. § 20. Etter utgangspunktet vindiserer S. Dette utgangspunktet kan imidlertid fravikes ved ekstinksjon. Det avgjørende er om S har fått rettsvern for sitt utlegg før B har gjennomført sikringsakten.

Pantel. § 5-2 første ledd angir at utleggspant i fast eiendom får rettsvern ved tinglysing i grunnboken. Hvem som vinner rett, beror i utgangspunktet på hvem av panthaverne som tinglyser først, se tgl. § 20 første ledd.

Hvis begge parter tinglyser sitt utlegg i grunnboken, jf. pantel. § 5-2 (1), avgjøres spørsmålet etter tgl. § 20 første ledd. Den som har tinglyst sitt rettserverv først, vinner rett. Hvor flere utleggsforretninger er registrert samme dag, går den eldste foran, se tgl. § 20 tredje ledd andre punktum. Med «eldste» siktes det til *stiftelsestidspunktet*, ikke registreringstidspunktet.²⁶ Tidspunktet for utlegg noteres i namsboken, jf. tvfbl. § 5-19 første ledd første punktum, og vil derfor fremgå av denne.

4.2.5 S er avtaleerverver og B er utleggstaker

Utgangspunktet i norsk rett er først i tid, best i rett. Dette kommer til uttrykk i tgl. § 20. Etter utgangspunktet vindiserer S. Dette utgangspunktet kan imidlertid fravikes på nærmere bestemte vilkår. Det rettslige grunnlaget er tinglysingsloven (tgl.) § 20.

Det eneste vilkåret er at B må tinglyse sin rett før S, se tgl. § 20 første ledd. Dette er sikringsakten. Det avgjørende er på hvilken dato og hvilket klokkeslett tinglysingen skjer. Hvis S og B tinglyser elektronisk på samme dag, vil som hovedregel den første vinne. Ved papirbasert tinglysing samme dag slår tgl. § 20 andre ledd inn, slik at de registrerte rettigheter anses likestilt.

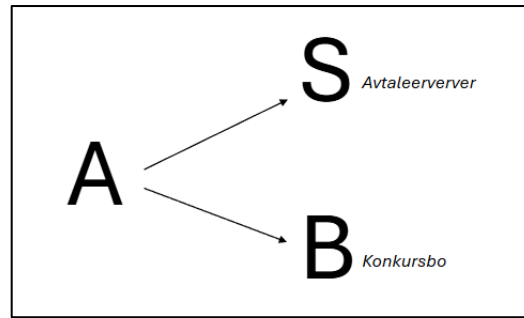
Unntak fra regelen ovenfor gjøres etter tgl. § 20 tredje ledd første punktum. Bestemmelsen angir at utleggsforretninger går foran andre rettserverv tinglyst samme dag. Hvis avtaleervervet for eksempel er tinglyst kl. 09:00 og utlegget er tinglyst kl. 23:59 samme dag, vil utlegget gå foran. Resultatet blir ekstinksjon.

Etter tgl. § 21 andre ledd andre punktum gjøres det også unntak fra kravet om at S må ha tinglyst; S er beskyttet etter reglene om rettsvernshevd, sml. HR-2021-1773-A. Rettsvernsakten anses gjennomført den dagen hevdservervet er fullført.

Ratihabisjonsregelen i tgl. § 27 tredje ledd gjelder også her.

²⁶ Høgetveit Berg (2023), se merknad til § 20 (129).

4.2.6 S er avtaleerverver og B er konkursbo

Utgangspunktet tas i hovedregelen om beslagsrett, se dekl. § 2-2. Hovedregelen går ut på at konkursboet bare kan ta beslag/utlegg i "ethvert formuesgode som tilhører skyldneren på beslagstiden". Dette gir uttrykk for aksiomet *ingen kan overdra en større rett enn en selv har*. Spesialanvendt på regelen blir aksiomet slik: Ingen debitor kan overdra en større rett til kreditor enn debitor selv har. Selgers (debitor As) salg av den faste eiendom innebærer samtidig overdragelse av eiendomsretten til avtaleerverver S. Kreditor kan etter utgangspunktet derfor ikke ta beslag/utlegg i eiendommen.

Det fremgår av dekningslovens forarbeider at den nærmere grense for beslagsretten i forhold til tredjemann beror på bl.a. reglene om rettsvern, se NOU 1972:20 s. 255. Hovedregelen i dekl. § 2-2 må dermed suppleres av rettsverns- og ekstinksjonsregler, som står på egne ben, jf. HR-2021-2248-A (avsnitt 48). Spørsmålet blir om hovedregelen kan unntas etter reglene om kreditorekstinksjon.

Tinglysingsloven § 23 regulerer avtaleerververs rettsvern overfor fellesforfølgende kreditor (konkursbo) B. Det følger av tgl. § 23 første ledd første punktum at for at en "rett stiftet ved avtale" skal kunne stå seg overfor konkurs, må rettsstiftelsen være registrert "senest dagen før konkurssåpningen". Med rett stiftet ved avtale menes frivillige disposisjoner fra S, se HR-2017-33-A (avsnitt 39—40). Konkursloven (kkl.) § 74 og dekl. § 1-4 tredje ledd angir at konkurs anses åpnet på det tidspunkt da kjennelse om åpning av konkurs er avsagt. Avtaleerververen må ha tinglyst sin rett dagen før dette. Hvis så er tilfellet, ekstingveres konkursboets rett.

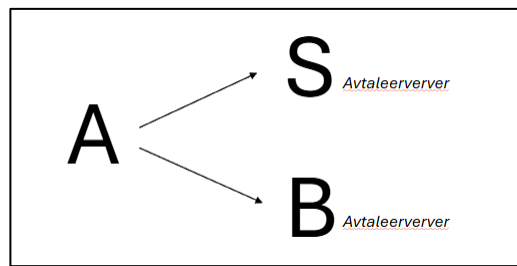
Etter kkl. § 79 må også konkurssåpningen tinglyses. Bestemmelsen har imidlertid ingen materiellrettslig betydning, jf. Rt. 1995 s. 1992 (s. 1994). At konkurssåpningen ikke er tinglyst, har derfor ingen rettsvirkning i forholdet S-B.

Dersom det har vært åpnet forhandling om tvangsakkord under en umiddelbart forutgående gjeldsforhandling, jf. dekl. § 1-4 (6), må S' rett være registrert dagen før åpningen av forhandling om tvangsakkord, se tgl. § 23 første ledd andre punktum. Det avgjørende er derfor når begjæringen som ledet til beslutning om tvangsakkordforhandling, kom inn til retten, se kkl. § 4 fjerde ledd.

Unntaket i tgl. § 21 andre ledd andre punktum om rettsvernshevd gjelder, slik at S kan ha oppnådd rettsvern uten tinglysing, sml. HR-2021-1773-A.

4.3 Enkle krav/uregistrerte aksjer

4.3.1 S og B er avtaleerververe

Utgangspunktet i norsk rett er først i tid, best i rett. Dette kommer til uttrykk i gbl. § 25 og asl. § 4-13 første ledd. Etter utgangspunktet vindiserer S. Dette utgangspunktet kan imidlertid fravikes etter «særlige rettsregler».

Det rettslige grunnlaget er for enkle krav gbl. § 29 andre ledd og for uregistrerte aksjer asl. § 4-13 andre ledd.

Bestemmelsene er likelydende,²⁷ og angir at hvis kravet eller aksjene er «avhendet til flere» som «alle er i god tro», går retten foran som skyldneren eller selskapet «først får melding om». Det oppstilles dermed tre kumulative vilkår. Inngangsvilkåret er at formuesgodet er avhendet til flere. «Avhendet» skal forstås som ervervet ved avtale,²⁸ hvilket omfatter rettsstiftelser som fra Bs (og for så vidt S') side er frivillige. Salg, gavesalg og gave er dermed omfattet. Arv og tvungne rettsstiftelser som konkurs og utlegg faller derimot utenfor. For at bestemmelse(n)e skal komme til anvendelse, må kravet eller aksjene altså være avhendet til både S og B. Ved dobbelt avtaleervert er dette alltid oppfylt.

Det andre vilkåret er at B må ha må ha notifisert skyldneren om sitt ervert først. Dette er sikringsakten (notifikasjon). Det stilles krav om en melding. I samsvar med alminnelige avtalerettslige regler anses adressaten for å ha mottatt meldingen når den er kommet frem, det være seg per e-post eller per brev.²⁹ For S er notifikasjon rettsvernsakten – melding til skyldneren eller selskapet gir vern mot senere ervert B.

Det tredje vilkåret er at B må ha vært i god tro, jf. «som alle er i god tro». Ordlyden er noe misvisende og må tolkes innskrenkende. Det er ikke et krav om at S er i god tro. God tro-kravet gjelder bare for B³⁰ (og eventuelle senere suksessorer). Vilkåret er ikke nærmere presisert i gbl. § 29 eller asl. § 4-13, men må ut fra systembetraktninger tolkes på samme måte som i bl.a. ekstl. § 1 nr. 2: B må verken ha forstått eller burde ha forstått at A manglet rett. Se nærmere i punkt 2 ovenfor.

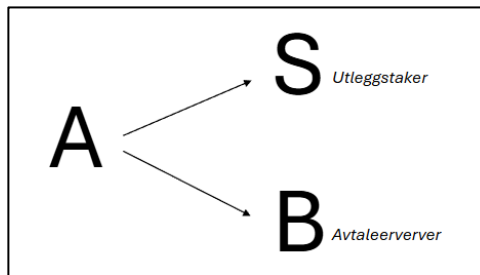
²⁷ Asl. § 4-13 er tilsiktet å ha et tilnærmet identisk innhold som gbl. § 29, se Ot.prp. nr. 23 (1996—1997) s. 137.

²⁸ Lilleholt (2018) punkt 10.1.1.

²⁹ Skjæringstidspunktet er når meldingen kommer frem. Ved e-post er dette nesten umiddelbart. Brevforsendelser kan derimot ha lang leveringstid.

³⁰ Lilleholt (2018) punkt 10.1.2.

4.3.2 S er utleggstaker og B er avtaleerverver

Utgangspunktet i norsk rett er først i tid, best i rett. Dette kommer til uttrykk i gbl. § 25 og asl. § 4-13 første ledd. Etter utgangspunktet vindiserer S. Dette utgangspunktet kan fravikes etter «særlige rettsregler». Som et utgangspunkt finnes ingen særlige rettsregler som gir grunnlag for ekstinksjon. Ekstinksjons-hjemlene i gbl. § 29 andre ledd og asl. § 4-13 andre ledd gjelder der formuesgodet er «avhendet til flere». Utleggstiftelsen er ingen avhendelse, men en tvungen rettsstiftelse, jf. ovenfor i punkt 3.3.1. Det har dermed kun skjedd en avhendelse til B.

Lilleholt tar til orde for *analogisk anvendelse* av gbl. § 29 andre ledd og asl. § 4-13 andre ledd i nærværende konfliktsituasjon.³¹ Begrunnelsen er at utleggstakeren oppnår rettsvern overfor avtaleerververe ved notifikasjon, se pantel. § 5-7 femte ledd sammenholdt med § 4-5 første ledd. En avtaleerverver bør kunne sikre sin rett på samme vis.

Gbl. § 29 andre ledd og asl. § 4-13 andre ledd oppstiller tre kumulative vilkår.

Inngangsvilkåret er at formuesgodet er avhendet til flere. Her må man nødvendigvis se bort fra dette.

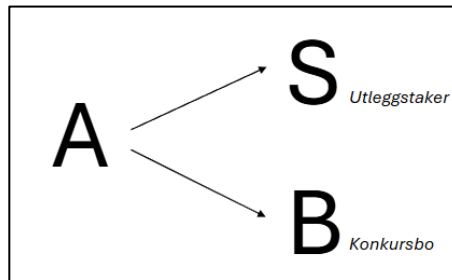
Det andre vilkåret er at B må ha må ha notifisert skyldneren om sitt erverv først. Dette er sikringsakten (notifikasjon). Det stilles krav om en melding. I samsvar med alminnelige avtalerettslige regler anses adressaten for å ha mottatt meldingen når den er kommet frem, det være seg per e-post eller per brev. For S er notifikasjon rettsvernsakten – melding til skyldneren eller selskapet gir vern mot senere erverver B.

Det tredje vilkåret er at B må ha vært i god tro på notifikasjonstidspunktet, jf. «som alle er i god tro». God tro-kravet gjelder bare for B (og eventuelle senere suksessorer). Vilkåret må ut fra systembetraktninger tolkes på samme måte som i bl.a. ekstl. § 1 nr. 2: B må verken ha forstått eller burde ha forstått at A manglet rett. For en nærmere redegjørelse av vilkåret, se punkt 2.

Hvis alle ekstinksjonsvilkårene er oppfylt, har B en ekstinksjonsrett.

³¹ Se Lilleholt (2018) s. 246.

4.3.3 S er utleggstaker og B er konkursbo

Hovedregelen er at konkursbo kan ta beslag i ethvert formuesgode som «tilhører skyldneren på beslagstiden», se dekl. § 2-2. Hvis det er stiftet et utlegg før A går konkurs, vil det foreligge en rettighetskollisjon mellom S og B. Spørsmålet blir om S får en separatistrett. Alternativt om konkursboet kan kreve løsørengenstanden utlevert til seg. Hvem som vinner rett, må avgjøres på grunnlag av supplerende regler om rettsvern, se NOU 1972: 20 s. 255 og for øvrig HR-2021-2248-A (avsnitt 48). Det avgjørende er om utleggstaker (S) har fått rettsvern før tidspunktet for konkursåpningen, som er det tidspunkt da kjennelse om åpning av konkurs ble avsagt, jf. dekl. § 1-4 tredje ledd.

Utleggspant i uregistrerte aksjer får rettsvern ved notifikasjon til selskapet, se pantel. § 5-7 tredje ledd sammenholdt med § 4-2a andre ledd. Det samme gjelder overfor skyldneren ved utlegg i enkle krav, se pantel. § 5-7 femte ledd sammenholdt med § 4-5 første ledd. Generelt gir også tinglysing i Løsøreregisteret rettsvern overfor As kreditorer, se pantel. § 5-7 sjette ledd. Til sistnevnte kan bemerkes at etter kkl. § 79 må også konkursåpningen tinglyses. Bestemmelsen har imidlertid ingen materiellrettslig betydning, jf. Rt. 1995 s. 1992 (s. 1994). At konkursåpningen ikke er tinglyst, har derfor ingen rettsvirkning i forholdet S-B.

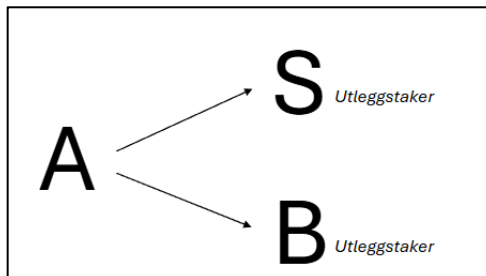
Dersom utleggstaker har fått rettsvern før konkursåpningen har han i utgangspunktet en separatistrett. Hvis det er grunnlag for omstøtelse, vil rettsvernet likevel ikke ha noen betydning

Deknl. kapittel 5 oppstiller omstøtelsesregler som gjelder ved konkurs, se § 5-1. Deknl. § 5-8 første ledd angir at panterett stiftet ved utlegg hos skyldneren senere enn tre måneder før frisdagen, ikke har noen rettsvirkning overfor boet. Med frisdagen menes den dagen da begjæring om åpning av konkurs kom inn til tingretten, se dekl. § 1-2 første ledd. Hvis utlegget er stiftet innen tre måneder før dette, er det grunnlag for omstøtelse. Med hensyn til beregningen av omstøtelsesfristen anses utlegget stiftet på det tidspunkt rettsvern ble oppnådd, se § 5-10. Hvis rettsvern ble oppnådd den 3. mars og konkurs ble åpnet 2. januar, er det innenfor omstøtelsesfristen og gir grunnlag for omstøtelse.

Hvis utleggsstiftelsen er omstøtelig, ekstingverer konkursboet (B) utleggstakers (S') utlegg og tar beslag i løsørengenstanden. Se for så vidt dekl. § 5-11 første ledd første punktum. Er det derimot ikke grunnlag for omstøtelse, vindiserer S (såfremt han har fått rettsvern før konkursåpningen, jf. ovenfor).

S får da en separatistrett; løøsregjenstanden holdes utenfor boets beslag og går til full dekning for utleggspantet.

4.3.4 S og B er utleggstakere

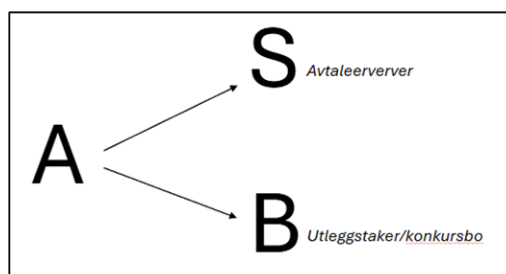

Utgangspunktet i norsk rett er først i tid, best i rett. Etter utgangspunktet vindiserer S. Dette utgangspunktet kan imidlertid fravikes ved ekstinksjon. Det avgjørende er om S har fått rettsvern for sitt utlegg før B har gjennomført sikringsakten.

Utlleggspant i uregistrerte aksjer får rettsvern ved notifikasjon til selskapet, se pantel. § 5-7 tredje ledd sammenholdt med § 4-2a andre ledd. Det samme gjelder overfor skyldneren ved utlegg i enkle krav, se pantel. § 5-7 femte ledd sammenholdt med § 4-5 første ledd. Generelt gir også tinglysing i Løsøreregisteret rettsvern overfor As kreditorer, se pantel. § 5-7 sjette ledd. Hvem som vinner rett, beror i utgangspunktet på hvem av pantehaverne som først notifiserer skyldneren eller selskapet, eller tinglyser først.

Hvis begge parter tinglyser sitt utlegg i grunnboken, jf. pantel. § 5-2 første ledd, avgjøres spørsmålet etter tgl. § 20 første ledd. Den som har tinglyst sitt rettserverv først, vinner rett. Hvor flere utleggsforretninger er registrert samme dag, går den eldste foran, se tgl. § 20 tredje ledd andre punktum. Det avgjørende er *stiftelsestidspunktet*, ikke registreringstidspunktet. Tidspunktet for utlegg noteres i namsboken, jf. tvfbl. § 5-19 første ledd første punktum.

4.3.5 S er avtaleerverver og B er kreditor (utleggstaker eller konkursbo)

Utgangspunktet i norsk rett er først i tid, best i rett, som uttrykt gbl. § 25 og asl. § 4-13 første ledd. Etter utgangspunktet vindiserer S. Dette utgangspunktet kan imidlertid fravikes ved ekstinksjon. Det avgjørende er om S har fått rettsvern for sitt utlegg før B har gjennomført sikringsakten.

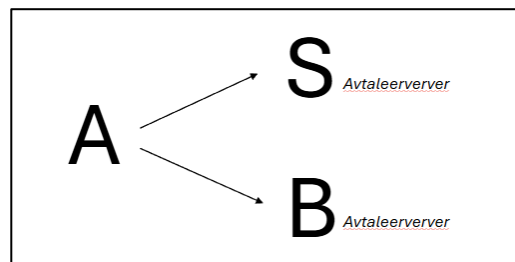
Det rettslige grunnlaget er for enkle krav gbl. § 29 første ledd og for uregistrerte aksjer asl. § 4-13 tredje ledd.

Bestemmelsene angir at retten til formuesgodet bare kan gjøres gjeldende mot avhenderens kreditorer når selskapet har fått melding om avhendelsen fra erververen eller avhenderen. Dette innebærer at S gjennom notifikasjon oppnår rettsvern overfor B, uavhengig av om B er utleggstaker eller konkursbo.

For at kreditor B skal ekstingvere, må S ikke ha oppnådd rettsvern. Når B er utleggstaker er skjæringstidspunktet gjennomføring av sikringsakten, jf. pantel. § 5-7 tredje, femte og sjette ledd. Er B et konkursbo, er skjæringstidspunktet beslagstiden, dvs. tidspunktet for avsigelse av konkurs-åpningskjennelsen, se dekl. § 1-4 tredje ledd. Dette tidspunkt skal etter kkl. § 72 første ledd andre punktum noteres i rettsboken og vil der fremgå.

4.4 Omsetningsgjeldsbrev

4.4.1 S og B er avtaleerververe

Utgangspunktet er først i tid, best i rett. Etter utgangspunktet vindiserer S. Dette utgangspunktet kan imidlertid fravikes etter reglene om ekstinksjon.

Det rettslige grunnlaget er gbl. § 14. Bestemmelsen oppstiller fire kumulative ekstinksjonsvilkår.

Det første vilkåret er at A må ha vært legitimert, jf. «legitimasjonshavaren». Utgangspunktet er et krav om fysisk besittelse («i hende»), jf. gbl. § 13 første punktum.

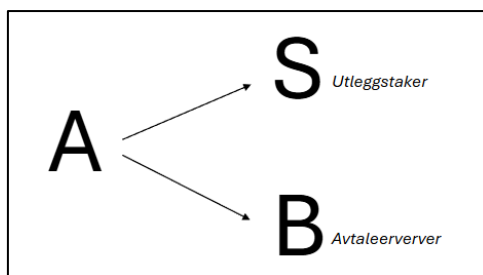
Det andre vilkåret er at gjeldsbrevet må være «avhendet [...] til eige eller pant». Salg er klart omfattet. Det samme er pantsettelse. Gave er i teorien lagt til grunn som omfattet. Arv og kreditorbeslag faller utenfor.

Det tredje vilkåret er at gjeldsbrevet må være fysisk overlevert til B, jf. «mottakaren får det i hende». Dette er sikringsakten.

Det fjerde vilkåret er at B må ha vært i aktsom god tro, jf. «aktsam». B må ikke ha kjent til den kolliderende rett, og burde heller ikke ha kjent til denne. Hvorvidt B var i god tro, beror på en objektiv og konkret vurdering, jf. de generelle bemerkninger ovenfor.

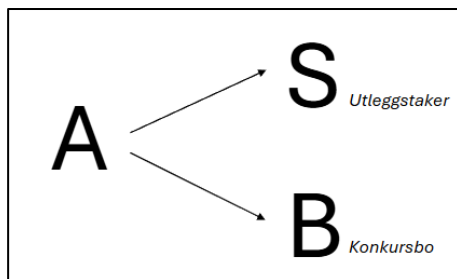
Hvis alle vilkårene er oppfylt, har B en ekstinksjonsrett.

4.4.2 S er utleggstaker og B er avtaleerverver

Utgangspunktet er først i tid, best i rett. Etter dette utgangspunktet vindiserer S. Utgangspunktet kan imidlertid fravikes etter reglene om ekstinksjon. Utleggstaker oppnår rettsvern etter håndpantregelen, se pantel. § 5-7 første ledd. Panteloven står imidlertid tilbake for bestemmelser om pant i andre lover, jf. pantel. § 1-2 tredje ledd, herunder ekstinksjonsregelen i gbl. § 14. Spørsmålet er om B ekstingverer S' rett etter gbl. § 14. Det avgjørende er om ekstinksjonsvilkårene etter gbl. § 14 er oppfylt. Se om disse i punkt 4.4.1 ovenfor.

4.4.3 S er utleggstaker og B er konkursbo

Hovedregelen er at konkursbo kan ta beslag i ethvert formuesgode som «tilhører skyldneren på beslagstiden», se dekl. § 2-2. Hvis det er stiftet et utlegg før A går konkurs, vil det foreligge en rettighetskollisjon mellom S og B. Spørsmålet blir om S får en separatistrett. Alternativt om konkursboet kan kreve omsetningsgjeldsbrevet utlevert til seg. Hvem som vinner rett, må avgjøres på grunnlag av supplerende regler om rettsvern, se NOU 1972: 20 s. 255 og HR-2021-2248-A (avsnitt 48). Det avgjørende er om utleggstaker (S) har fått rettsvern før tidspunktet for konkursåpningen, som er det tidspunkt da kjennelse om åpning av konkurs ble avsagt, jf. dekl. § 1-4 tredje ledd.

Utleggspant i omsetningsgjeldsbrev (verdipapir) får rettsvern etter håndpantregelen i pantel. § 3-2 andre og tredje ledd, eller ved tinglysing i Løsøreregisteret, jf. pantel. § 5-7 første og sjette ledd.

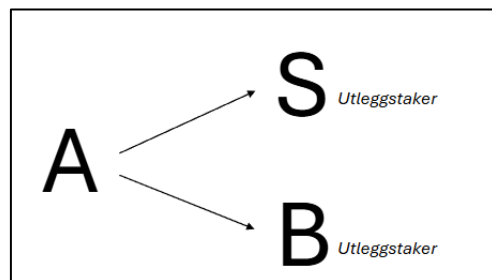
Dersom utleggstaker har fått rettsvern før konkursåpningen har han i utgangspunktet en separatistrett. Hvis det er grunnlag for omstøtelse, vil rettsvernet likevel ikke ha noen betydning.

Deknl. kapittel 5 oppstiller omstøtelsesregler som gjelder ved konkurs, se § 5-1. Deknl. § 5-8 første ledd angir at panterett stiftet ved utlegg hos skyldneren senere enn tre måneder før frisdagen, ikke har noen rettsvirkning overfor boet. Med frisdagen menes den dagen da begjæring om åpning av konkurs kom inn til tingretten, se dekl. § 1-2 første ledd. Hvis utlegget er stiftet innen tre måneder før dette, er det grunnlag for omstøtelse. Med hensyn til beregningen av omstøtelsesfristen anses utlegget stiftet på

det tidspunkt rettsvern ble oppnådd, se § 5-10. Hvis rettsvern ble oppnådd den 3. mars og konkurs ble åpnet 2. januar, er det innenfor omstøtelsesfristen og gir grunnlag for omstøtelse.

Hvis utleggsstiftelsen er omstøtelig, ekstingverer konkursboet (B) utleggstakers (S') utlegg. Er det derimot ikke grunnlag for omstøtelse, vindiserer S (såfremt han har fått rettsvern før konkursåpningen, jf. ovenfor). S får da en separatistrett; omsetningsgjeldsbrevet holdes utenfor boets beslag og går til full dekning for utleggspantet.

4.4.4 S og B er utleggstakere

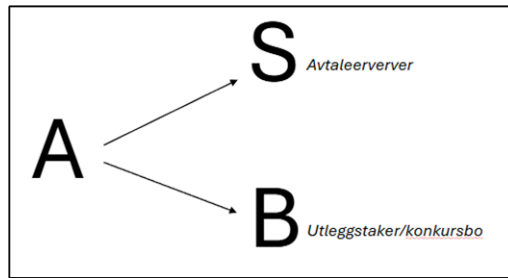
Utgangspunktet i norsk rett er først i tid, best i rett. Etter utgangspunktet vindiserer S. Dette utgangspunktet kan imidlertid fravikes ved ekstinksjon. Det avgjørende er om S har fått rettsvern for sitt utlegg før B har gjennomført sikringsakten.

Utlleggspant i omsetningsgjeldsbrev (verdipapir) får rettsvern etter håndpantregelen i pantel. § 3-2 andre og tredje ledd, eller ved tinglysing i Løsøreregisteret, jf. pantel. § 5-7 første og sjette ledd.

Hvem som vinner rett, beror i utgangspunktet på hvem av panthaverne som fratar eieren rådigheten over pantet eller tinglyser først.

Hvis begge parter tinglyser sitt utlegg i grunnboken, jf. pantel. § 5-2 første ledd, avgjøres spørsmålet etter tgl. § 20 første ledd, jf. tgl. § 34 tredje ledd. Den som har tinglyst sitt rettserverv først, vinner rett. I tgl. § 20 tredje ledd andre punktum er det gitt en særregel – et unntak – for de situasjoner hvor flere utleggsforretninger er registrert samme dag. Her angis at det er den «eldste» som går foran. Med dette siktes det til *stiftelsestidspunktet*, ikke registreringstidspunktet. Tidspunktet for utlegg noteres i namsboken, jf. tvfbl. § 5-19 første ledd første punktum, og vil derfor fremgå av denne.

4.4.5 S er avtaleerverver og B er kreditor (utleggstaker eller konkursbo)

Utgangspunktet tas i hovedregelen om beslagsrett, se dekl. § 2-2. Denne gjelder ved både konkurs og utlegg, se dekl. § 2-1 og ellers med hensyn til utlegg tvfbl. § 7-1 andre ledd. Hovedregelen går ut på at kreditorer – konkursboet eller utleggstaker – bare kan ta beslag/utlegg i "ethvert formuesgode som tilhører skyldneren på beslagstiden". Dette gir uttrykk for aksiomet *ingen kan overdra en større rett enn en selv har*. Spesialanvendt på regelen blir aksiomet slik: Ingen debitor kan overdra en større rett til kreditor enn debitor selv har. Selgers (debitor As) salg av omsetningsgjeldsbrevet innebærer samtidig overdragelse av eiendomsretten til avtaleerverver S. Kreditor kan etter utgangspunktet derfor ikke ta beslag/utlegg i gjenstanden.

Det fremgår av dekningslovens forarbeider at den nærmere grense for beslagsretten i forhold til tredjemann beror på bl.a. reglene om rettsvern, se NOU 1972:20 s. 255. Hovedregelen i dekl. § 2-2 må dermed suppleres av rettsverns- og ekstinksjonsregler, som står på egne ben, jf. HR-2021-2248-A (avsnitt 48). Spørsmålet blir om hovedregelen kan unntas etter reglene om kreditorekstinksjon. Det avgjørende er om avtaleerverver/kjøper har oppnådd rettsvern for sitt erverv.

I juridisk teori er det antydnet at konflikt mellom avtaleerverver og kreditor om rett til omsetningsgjeldsbrev, må løses ved analogisk anvendelse av de ulovfestede rettsvernsregler for løssøre. Det er også antatt at interesselæren er anvendelig per analogi. Se punkt 4.1.5 for en redegjørelse av hovedpunktene i interesselæren.

KILDELISTE

Lov

Lov om godtroerverv av løsøre 2. juni 1978

Lov om fordringshavernes dekningsrett av 8. juni 1984 nr. 59

Lov om tinglysing av 7. juni 1935 nr. 2

Lov om avslutning av avtaler, om fuldmagt og om ugyldige viljeserklæringer av 31. mai 1918 nr. 4

Lov om gjeldsbrev av 17. februar 1939 nr. 1

Lov om aksjer aksjeselskaper av 13. juni 1997 nr. 44

Lov om pant av 8. februar 1980 nr. 2

Forarbeider

NOU 1972:20 s. 255 Gjeldsforhandling og konkurs

Ot.prp. nr. 56 (1976—77) Om lov om godtroerverv av løsøre

NOU 1982:17 Ny tinglysingslov

Ot.prp. nr. 23 (1996—1997) Om lov om aksjeselskaper (aksjeloven) og lov om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven)

Prop. 53 L (2013—2014) Endringer i tinglysingsloven mv. (elektronisk tinglysing)

Rettspraksis

Rt. 1910 s. 231 (Ku-dommen)

Rt. 1912 s. 263 (Jernskrap-dommen)

Rt. 1935 s. 781 (Bygland-dommen)

Rt. 1957 s. 778 (Sirkustelt-dommen)

Rt. 1962 s. 162

Rt. 1976 s. 638

Rt. 1986 s. 1210 (Norske Fjellhus)

Rt. 1989 s. 29

Rt. 1990 s. 500

Rt. 1992 s. 352 (Sigdal)

Rt. 1992 s. 504 (Factoring Finans)

Rt. 1995 s. 1992

Rt. 2009 s. 203 (Øyer statsallmenning)

Rt. 2015 s. 979

HR-2017-33-A (Forusstranda)

HR-2021-1442-A

HR-2021-1773-A

HR-2021-2248-A

LB-2002-220

LB-2020-15287

Litteratur

Skjerdal, Nicolai Vogt. Tredjemannskonflikter (dynamisk tingsrett) en veiledning i metode og oppgaveteknikk. Jussens venner (1997) s. 14—31. <https://lovdata.no/pro/litteratur/skjerdal-n-1997-01>

Lilleholt, Kåre. *Allmenn formuerett: fleire rettar til same formuesgode*. 2. utg., Oslo: Universitetsforlaget, 2018.

Falkanger, Thor og Aage Thor Falkanger. *Tingsrett*. 9. utg., Oslo: Universitetsforlaget, 2022.

Berg, Borgar Høgetveit. *Tinglysing: lov om tinglysing 7. juni 1935 nr. 2 og Lov om dokumentavgift 12. desember 1975 nr. 59 kap. I og II med kommentarar*. 2. utg., Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2023.